

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ગુજરાત હાઈકોર્ટ, અમદાવાદ ખાતે

સ્પેશિયલ સિવિલ અપ્લિકેશન નં. ૯૪૪/૨૦૧૧

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી એ.એસ. સુપેહિયા

=====

૧	શું સ્થાનિક અખબારોના રીપોર્ટર્સને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી છે?	
૨	રીપોર્ટરને મોકલવામાં આવે કે નહીં?	
૩	શું ન્યાયમૂર્તિઓ ચુકાદાની આખરી નકલ જોવા માંગે છે?	
૪	શું આ કેસમાં ભારતીય બંધારણ અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલ કોઈ હુકમના અર્થઘટન અંગે કાયદાનો કોઈ નોંધપાત્ર પ્રશ્ન સમાયેલ છે?	

=====

ડિસ્ટ્રિક્ટ એજ્યુકેશન ઓફિસર અને ૨....અરજદાર(ઓ)

વિરુદ્ધ

યુ. એમ. પરમાર - આસિસ્ટન્ટ ટીચર, મહાત્મા ગાંધી વિદ્યા

મંદિર....સામાવાળા(ઓ)

=====

ઉપસ્થિતિ:

અરજદાર(ઓ) નં. ૧ - ૩ તરફથી શ્રી એચ.એસ. સોની, એજીપી

સામાવાળા(ઓ) નં. ૧ તરફથી શ્રી ડી.પી. જોશી, એડવોકેટ

=====

કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી એ.એસ. સુપેહિયા

તારીખ : ૧૨/૦૮/૨૦૧૭

મૌખિક ચુકાદો

(૧) હાલની પિટિશન મારફતે, અરજદારોએ ધી પર્સન્સ વિથ ડિસેબિલિટીઝ (ઇક્વલ ઓપોર્ચુનિટીઝ, પ્રોટેક્શન ઓફ રાઇટ્સ એન્ડ ફૂલ પાર્ટિસિપેશન) એક્ટ, ૧૯૯૫ (૧૯૯૫ નો સદર અધિનિયમ) ની કલમ ૬૦(૧) હેઠળ કોર્ટ ઓફ કમિશનર (દિવ્યાંગ વ્યક્તિઓ માટે), ગાંધીનગર દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ

તારીખ ૨૫.૦૮.૨૦૦૮ ના ચુકાદા અને હુકમને રદબાતલ અને બાજુ પર રાખવા માટે અરજ કરેલ છે.

(૨) વિદ્વાન એજુપી શ્રી સોનીએ રજૂઆત કરી છે કે કોર્ટ ઓફ કમિશનરે ૧૯૯૫ ના સદર અધિનિયમની જોગવાઈઓને યોગ્ય રીતે ધ્યાને લીધી નથી. તેમણે જણાવ્યું છે કે ૧૯૯૫ ના સદર અધિનિયમની કલમ ૬૨ હેઠળ, કમિશનર સત્તાવાળાઓને સામાવાળાને નિમણૂકની તારીખથી ઉચ્ચતર માધ્યમિકના પગાર ધોરણના લાભો આપવાનો નિર્દેશ આપતો આદેશ સીધેસીધો આપી શકે નહીં.

(૩) વધુમાં, વિદ્વાન એજુપી શ્રી સોનીએ જણાવ્યું છે કે ઉચ્ચતર માધ્યમિકના પગાર ધોરણના આધારે ૯ વર્ષની સેવા પૂર્ણ થયા બાદ ઉચ્ચતર પગાર ધોરણ મંજૂર કરવાની સત્તા કમિશનર પાસે નથી. તેમણે જણાવ્યું છે કે ૧૯૯૫ ના સદર અધિનિયમ હેઠળ કોર્ટ ઓફ કમિશનર સદર અધિનિયમની કલમો ૬૧, ૬૨ અને ૬૩ હેઠળ લેવાના થતાં પગલાં અંગે સદર સત્તાવાળાને માત્ર કેસ રિમાન્ડ કરી શકે છે, જો કે, પ્રસ્તુત કેસમાં કમિશનરે સત્તાવાળાઓને સામાવાળાને આવા લાભો આપવાનો સીધેસીધો નિર્દેશ આપ્યો છે.

(૪) તેનાથી વિપરીત, વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી જોશીએ જણાવ્યું છે કે કોર્ટ ઓફ કમિશનર દ્વારા પસાર કરવામા આવેલ હુકમ વાજબી છે કારણ કે દિવ્યાંગતા ધરાવતી વ્યક્તિઓને કોઈપણ રાહત આપવા માટે ૧૯૯૫ ના સદર અધિનિયમની કલમો ૬૧, ૬૨ અને ૬૩ હેઠળ સત્તાઓ આપવામાં આવેલી છે. તેમણે જણાવ્યું હતું કે અરજદારને પગાર ધોરણનો ઈનકાર કરવો તે એવા લાભો

પૈકીનો એક છે જે કોર્ટ ઓફ કમિશનર દ્વારા દિવ્યાંગ વ્યક્તિઓને આપી શકાય છે અને તે અનુસાર આવા નિર્દેશો જારી કરવામાં કોર્ટ ઓફ કમિશનર વાજબી છે.

(૫) હાલની રિટ પિટિશનમાં કાયદાનો મુખ્ય પ્રશ્ન એ છે કે શું કોર્ટ ઓફ કમિશનર (દિવ્યાંગ વ્યક્તિઓ માટે) પાસે સરકાર અથવા કાનૂની સત્તામંડળને દિવ્યાંગ વ્યક્તિઓને લાભો આપવા માટે નિર્દેશ આપતો આદેશ જારી કરવાની સત્તાઓ છે.

(૬) ૧૯૯૫ ના સદર અધિનિયમની કલમ ૬૨ નો સંદર્ભ લેવો ઉચિત રહેશે, જે નીચે મુજબ વંચાય છે:

“કલમ-૬૨ : દિવ્યાંગ વ્યક્તિઓના અધિકારોના વંચિતકરણ સંબંધિત બાબતો અંગેની ફરિયાદોની કમિશનર દ્વારા તપાસ- કલમ ૬૧ ની જોગવાઈઓને બાધ આવ્યા વિના, કમિશનર પોતાની મેળે અથવા કોઈપણ વ્યથિત વ્યક્તિની અરજી પર અથવા અન્યથા નીચેના સંબંધિત બાબતો અંગેની ફરિયાદોની તપાસ કરી શકશે-

(એ) દિવ્યાંગ વ્યક્તિઓના અધિકારોનું વંચિતકરણ;

(બી) દિવ્યાંગ વ્યક્તિઓના કલ્યાણ અને અધિકારોના રક્ષણ માટે યોગ્ય સરકાર અને સ્થાનિક સત્તાવાળાઓ દ્વારા બનાવવામાં આવેલ અથવા બહાર પાડવામાં આવેલ કાયદા, નિયમો, પેટા-નિયમો (બાય-લોઝ),

વિનિયમો, કારોબારી હુકમો, માર્ગદર્શિકાઓ અથવા સૂચનાઓનું બિન-અમલીકરણ, અને યોગ્ય સત્તાવાળાઓ સમક્ષ આ બાબત ઉઠાવવી.”

(૭) ૧૯૯૫ ના સદર અધિનિયમની કલમ ૬૨ ના માત્ર વાંચન પરથી એ સ્પષ્ટ થાય છે કે, ૧૯૯૫ ના સદર અધિનિયમની કલમ ૬૨ ના પેટા-કલમ (બી) માં સૂચવ્યા મુજબ, કમિશનર દિવ્યાંગ વ્યક્તિઓના અધિકારોના વંચિતકરણ અને દિવ્યાંગ વ્યક્તિઓના કલ્યાણ અને અધિકારોના રક્ષણ માટે યોગ્ય સરકારો અને સ્થાનિક સત્તાવાળાઓ દ્વારા બનાવવામાં આવેલ અથવા બહાર પાડવામાં આવેલ કાયદાઓ, નિયમો, પેટા-નિયમો (બાય-લોઝ), વિનિયમો, કારોબારી હુકમો, માર્ગદર્શિકાઓ અથવા સૂચનાઓના બિન-અમલીકરણ સંબંધિત બાબતો અંગેની ફરિયાદોની તપાસ કરી શકે છે.

(૮) એ નોંધવું પ્રસ્તુત છે કે ૧૯૯૫ ના સદર અધિનિયમની કલમ ૬૨ એવી બાબતોના સંબંધમાં કમિશનર દ્વારા કાર્યવાહી કરવાની પરિકલ્પના કરે છે જે બાબતો તેઓ સત્તાવાળાઓ દ્વારા બનાવવામાં આવેલી અથવા બહાર પાડવામાં આવેલી માર્ગદર્શિકાઓ અથવા સૂચનાઓ સાથે માત્ર ઉઠાવી શકે છે. આમ, જો કોર્ટ ઓફ કમિશનરને જણાય કે દિવ્યાંગતા ધરાવતી વ્યક્તિ કાયદાઓ, પેટા-નિયમો (બાય-લોઝ) વગેરેના બિન-અમલીકરણના કારણે કોઈપણ અધિકારથી વંચિત રહી ગઈ છે, તો તેવા સંજોગોમાં તેમણે યોગ્ય સત્તાવાળાઓ સમક્ષ આ બાબત ઉઠાવવાની રહે છે.

(૯) પ્રસ્તુત કેસમાં, કોર્ટ ઓફ કમિશનરે યોગ્ય સત્તાવાળાઓ (એટલે કે હાલના અરજદારો) સમક્ષ સામાવાળાના પગાર ધોરણ અંગેના અધિકારના વંચિતકરણની ભલામણ કરવા અને નિર્દેશ કરવાને બદલે, અરજદારોને સામાવાળાને ઉચ્ચતર પગાર ધોરણના લાભો આપવાનો સીધેસીધો નિર્દેશ આપ્યો છે. મારા સુવિચારિત અભિપ્રાય મુજબ, ૧૯૯૫ ના સદર અધિનિયમની કલમ ૬૨ હેઠળ કોર્ટ ઓફ કમિશનર દ્વારા આવો નિર્દેશ આપી શકાય નહીં કારણ કે કમિશનરે સામાવાળાના અધિકારની ખામી/વંચિતતાને માત્ર ઓળખવાની હોય છે અને આવી બાબતો હાથ પર લઈને સંબંધિત રાજ્ય સરકારના સત્તાવાળાઓ સમક્ષ અધિકારના આવા વંચિતકરણ તરફ ધ્યાન દોરવાનું હોય છે.

(૧૦) ૧૯૯૫ ના સદર અધિનિયમની કલમ ૬૩ જોગવાઈ કરે છે કે સદર અધિનિયમ હેઠળના પોતાના કાર્યોના નિર્વહન માટે કમિશનર પાસે સિવિલ કોર્ટની કેટલીક સત્તાઓ છે - **(એ)** સાક્ષીઓને સમન્સ પાઠવવા અને તેમની હાજરી ફરજિયાત કરાવવી; **(બી)** કોઈપણ દસ્તાવેજની શોધ અને રજૂઆતની માંગ કરવી; **(સી)** કોઈપણ કોર્ટ અથવા કચેરીમાંથી કોઈપણ જાહેર રેકૉર્ડ અથવા તેની નકલ માંગવી; **(ડી)** સોગંદનામા પર પુરાવા મેળવવા. આવી સત્તાઓ દિવ્યાંગ વ્યક્તિઓની ફરિયાદો ધ્યાને લેતી વખતે પ્રક્રિયાગત પાસાંનું નિયમન કરશે. ૧૯૯૫ ના સદર અધિનિયમની કલમ ૬૩(૨) મુજબ, આવી કાર્યવાહીને ન્યાયિક કાર્યવાહી ગણવામાં આવશે.

(૧૧) ૧૯૯૫ ના સદર અધિનિયમની કલમ ૬૧ કમિશનરની સત્તાઓ નક્કી કરે છે, જે નીચે મુજબ વંચાય છે:

“કલમ-૬૧ કમિશનરની સત્તાઓ- રાજ્યની અંદર કમિશનર--

(એ) દિવ્યાંગ વ્યક્તિઓના લાભ માટેના કાર્યક્રમો અને યોજનાઓ માટે રાજ્ય સરકારના વિભાગો સાથે સંકલન કરશે;

(બી) રાજ્ય સરકાર દ્વારા ફાળવવામાં આવેલ ભંડોળના ઉપયોગ પર દેખરેખ રાખશે;

(સી) દિવ્યાંગ વ્યક્તિઓ માટે ઉપલબ્ધ કરાવવામાં આવેલ અધિકારો અને સુવિધાઓના રક્ષણ માટે પગલાં લેશે;

(ડી) સદર સરકાર દ્વારા નિર્ધારિત કરવામાં આવે તેવા સમયાંતરે સદર અધિનિયમના અમલીકરણ અંગે રાજ્ય સરકારને અહેવાલો સુપરત કરશે અને તેની એક નકલ મુખ્ય કમિશનરને મોકલશે.”

(૧૨) તે અનુસાર, કમિશનર પાસે રાજ્ય સરકારના વિભાગો સાથે સંકલન કરવાની, રાજ્ય સરકાર દ્વારા ફાળવવામાં આવેલ ભંડોળના ઉપયોગ પર દેખરેખ રાખવાની અને દિવ્યાંગ વ્યક્તિઓ માટે ઉપલબ્ધ કરાવવામાં આવેલ અધિકારો અને સુવિધાઓના રક્ષણ માટે પગલાં લેવાની અને તે મુજબ અધિકારોના અમલીકરણ અંગે રાજ્ય સરકારને અહેવાલો સુપરત કરવાની સત્તા છે. આમ,

ઉપરોક્ત કલમોનું એકંદર નિરીક્ષણ સૂચવે છે કે કમિશનર, આવી કલમોમાં દર્શાવેલ યોગ્ય પ્રક્રિયાનું પાલન કર્યા પછી, કાયદાઓ, અધિકારો, પેટા-નિયમો (બાય-લોઝ) વગેરેના બિન-અમલીકરણના કારણે કોઈપણ અધિકારોથી વંચિત રહેલા દિવ્યાંગ વ્યક્તિઓના કેસોમાં લેવાના થતાં પગલાં અંગે યોગ્ય સત્તાવાળાઓને ભલામણ કરી શકે છે.

(૧૩) ૨૦૧૩ (૧૦) એસ.સી.સી. ૪૮૯ માં રિપોર્ટ થયેલ ભારત સંચાર નિગમ લિમિટેડ વિરુદ્ધ જી. સર્વોથમન ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલ ચુકાદામાં કરવામાં આવેલા અવલોકનોને હું અત્રે લાભદાયક રીતે ટાંકવા માંગુ છું. સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે:

“૧૯૯૫ ના સદર અધિનિયમની કલમ ૫૯ હેઠળ મુખ્ય કમિશનર પાસે દિવ્યાંગ વ્યક્તિઓના "અધિકારોના વંચિતકરણ" સંબંધિત બાબતોની તપાસ કરવાની માત્ર સત્તા છે. કમિશનર માત્ર એટલી જ તપાસ કરી શકે છે કે શું દિવ્યાંગ વ્યક્તિઓ કોઈપણ "અધિકારો" થી વંચિત રહ્યા છે કે કેમ, જેના માટે કમિશનરે સૌ પ્રથમ એ તપાસવું પડે છે કે શું ફરિયાદકર્તા પાસે કાયદા હેઠળ કોઈ "અધિકાર" છે કે નહીં. કમિશનર અપીલકર્તાઓ માટે કોઈ અધિકાર પ્રદાન કરી શકતા નથી અથવા તેનું નિર્માણ કરી શકતા નથી.”

(૧૪) સુપ્રીમ કોર્ટના ઉપરોક્ત અવલોકનોના પ્રકાશમાં, મારા સુવિચારિત અભિપ્રાય મુજબ, કમિશનરે અરજદાર સત્તાવાળાઓને સામાવાળાને લાભો

આપવાનો નિર્દેશ આપવાને બદલે તમામ પાસાંઓને ધ્યાને લીધા પછી ઉચ્ચતર પગાર ધોરણ માટે સામાવાળાના કેસની ભલામણ કરવી જોઈતી હતી.

(૧૫) બાબતના તે પાસાંને ધ્યાને લેતાં, તારીખ ૨૫.૦૮.૨૦૦૮ નો વાદગ્રસ્ત હુકમ આથી રદબાતલ અને બાજુ પર રાખવામાં આવે છે, જો કે, સદર હુકમમાં હાલના સામાવાળાને ઉચ્ચતર માધ્યમિકના પગાર ધોરણના લાભો નકારવા સંબંધિત કરવામાં આવેલ અવલોકનને રાજ્ય સરકાર માટે ભલામણરૂપ ગણવાનું રહેશે. હાલના અરજદારોને આથી તારીખ ૨૫.૦૮.૨૦૦૮ ના હુકમમાં કરવામાં આવેલા અવલોકનોના પ્રકાશમાં આવા લાભો આપવા માટે સામાવાળાના કેસ પર વિચારણા કરવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવે છે. આમ, કોર્ટ ઓફ કમિશનર દ્વારા હાલના અરજદારોને લાભો આપવા માટે કરવામાં આવેલ માત્ર નિર્દેશ જ રદબાતલ અને બાજુ પર રાખવામાં આવે છે અને તેના બદલે એવું અવલોકન કરવામાં આવે છે કે અત્રેના સામાવાળાના કેસ પર સદર હુકમમાં કરવામાં આવેલા અવલોકનો મુજબ વિચારણા કરવામાં આવશે. સ્પષ્ટ કરવામાં આવે છે કે આ કોર્ટે સામાવાળાને પગાર ધોરણની પાત્રતા અંગે કોઈ અભિપ્રાય વ્યક્ત કર્યો નથી.

(૧૬) અરજદાર નં. ૩ ને આથી ઉચ્ચતર માધ્યમિકના પગાર ધોરણના તમામ લાભો આપવા માટે સામાવાળાના કેસ પર વિચારણા કરવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવે છે. અરજદાર નં. ૩ હાલના સામાવાળાને સુનાવણીની તક આપશે અને તેમને સાંભળ્યા પછી, તે મુજબનો જરૂરી હુકમ પસાર કરવામાં આવશે. આ સમગ્ર પ્રક્રિયા બે મહિનાના સમયગાળામાં પૂર્ણ કરવામાં આવશે. અરજદાર નં. ૩ એ બે

અઠવાડિયાના સમયગાળામાં હાજર રહેવા માટેની તારીખ અને સમય વિશે હાલના સામાવાળાને જાણ કરવાની રહેશે અને ત્યારબાદ એક મહિનાના સમયગાળામાં જરૂરી હુકમો પસાર કરવાના રહેશે.

(૧૭) હાલની પિટિશન મંજૂર કરવામાં આવે છે. ઉપરોક્ત હદ સુધી રૂલ કરવામાં આવે છે.

(એ.એસ. સુપેરિયા, ન્યાયમૂર્તિ)

સહી/-

This judgment has been translated using an AI-assisted translation tool.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.